

Melanthon,

Collatio

actionum foren-

sium.

V

g

3533

XVII, 436^a

7.

COLLATA
TIO ACTIONVM
FORENSIVM ATTICA-
RVM ET ROMANARVM
PRAECIPVARVM.

AVTORE
PHILIP. MELANTH.

VVITTEBERGÆ
Excudebant Hæredes
Petri Seitz.

ANNO M. D. LI.

XVII, 436a

Kat. 226

ERVDITIONE ET
VIRTUTE PRESTANTI IOA=
CHIMO MOLLER, HAMBVR=
GENSI, AMICO SVO
PHILIP. MELANTH.
S. D.

Na est Lex pre
cipua rectorix ui
te hominū, que
est æterna sapi
entia in mente
diuina, & im
mota iusticiæ regula, quam & in
hominum mentes Deus trans
fudit, & lucem esse uoluit nobi
scum nascentem, & postea de ru
pe Sinaide illustri testimonio
promulgauit, ut sciremus eam ui
tæ normam uere diuinam esse.

Hac lege cum regi uitā Deus
uelit,

T
A =
re
ui
ue
oi =
te
na
in
s =
oi =
ru
io
ui
.
us
it,

uelit, quæ natura lucet in omniũ
mentibus, quæri solet de Magi-
stratum officio . Cum enim
Lex antea diuinitus lata sit, &
ferre alias dissentientes omnium
scelerum summum & atrocissi-
mum sit, & hæc ipsa diuina nota
sit omnibus, quid agunt in pace
humanæ societatis gubernato-
res ?

Hi uero tria munera plena di-
gnitatis sustinent. Primum hu-
ius ipsius primæ & præcipuæ le-
gis, uidelicet Decalogi, uocem
eos esse necesse est. Etsi enim na-
tura lucet in mentibus, tamen il-
la naturæ lux doctrina & uoce
Magistratum excitanda est.

Deinde cum homines non
tantum doctrina regantur, Sed

A ij pœna

poenarum metu coercēdi sint,
imposuit Deus generi humano
Magistratus, ut huius suæ Le-
gis uiolatores puniāt. Etsi enim
& Deus ipse uindex est contem-
ptæ huius normæ, tamen adiun-
xit sibi Magistratus per quos
exequi poenas plerumq; uoluit.
Punit Deus Antoniꝝ libidines
& ambitionē, sed punit per Au-
gustum. Nec obscurum est, Le-
gem sine poenis inanē sonitum
uideri. Quare & dictum illud
Æschinis adeo probatum est, ut
Demosthenes in suam quādam
orationem transtulerit.

οὐδὲν ὄσιν ὄφελος πόλεως ἥτις μὴ νεῦρα
ἔπι τοὺς ἀδικῶντας ἔχει.

Nihil ualere ciuitatem, quæ ner-
uos non habet aduersus facino-
rosos.

rosos. Quare ut fontes ordine
in iudicia uocari possent, crimi-
num nomina distributa sunt, &
accommodatæ accusationū atq̃
actionum formæ.

Nerui sunt igitur & Legum
& totius humane societatis, ipsæ
Accusationes et Actiōes, Quod
cum ita sit, non solum hoc intel-
ligi potest, magnam esse uim &
dignitatē Actionum, sed etiam
perspicitur propter Actiones
maxime impositos esse generi
humano Magistratus, qui cum
uocantur Legum custodes, non
eo tantum sic adpellantur, quod
doctrinam septam bibliothecis
custodiant. Sed quod postea se-
ueritate pœnarum ciuium ani-
mos ad uirtutis officia cogant.

A iij Ac

Ac de ipsis actionibus postea
plura dicam. Prius enim & tertium
munus Magistratum addendum est,
Etsi necesse est Legum omnium in
omni gubernatione primas esse, eas
quæ in decalogo traduntur, dextre
intellectas, tamē Magistratibus
dedit mandata Deus, ut ipsi Leges
aliquas addant, sed congruentes cū
decalogo, quæ aliquas circumstantias
aut species explicēt. Lex diuina
fancit in genere distinctionem
dominiorum, cum ait, Nō furaberis.
Hic Legislatoꝝ modos recitat, quibus
res fit unius cuiusq; propria, ostendit
contractuum formas, & quando existimandum
sit perfectū esse contractum, quando
imperfectum, In

In quibus explicationibus ualet
Magistratum sententia & pro
pter rationem probabilem, de
calogo cōgruentem, & propter
autoritatem quam Deus Magi
stratui attribuit, quem iussit ad
dere in hac ciuili uita, tum expli
cationes tum adminicula diuina
rum Legum.

Sunt autem & harum expli
cationum, quas Magistratus ad
dit, præsidia Actiones. Frustra
enim Legislator æqualem here
ditatis distributionē uerbis præ
scriberet, si postea non defende
ret iudiciorum autoritate eam
æqualitatem aduersus heredes
rapaces aut fraudulētos, qui uel
ui, uel fraude ceteros heredes ex
cutere conarentur.

A iiij Cum

Cum igitur Actionum con-
stituendarum & discernendarū
necessitas in conspectu sit, nō so-
lum amanda est doctrina, quæ
de eis a sapiētissimis hominibus
tradita est, sed etiā Philosophia
in eis querēda. Cum enim Actio-
nes præcipue sint uitæ rectrices,
necesse est eas partim ex decalo-
go, partim ex luce naturæ, quæ
decalogum explicat natas esse.
Hos fontes & ut ita dicam de-
monstrationes considerare cer-
te Philosophia est non insuavis
bonis ingenijs.

Cum autem hos fontes aspe-
xerimus, tum uero iuuat confer-
re politias, & uidere ubi diutius
discipline seueritas manserit. At
tica ciuitas initio seuerè puniuit
impio-

impiorum furores, qui prouidentiam negabant, Libidines etiam iustis supplicijs cohercuit, Postea laxata disciplina, quanta fuit petulantia doctorum & indoctorum in deridenda prouidentia, quanta in moribus plurimorum turpitudine?

Cum autem ueteres politias, Leges, legum ac disciplinae labefactiones, excidia urbiũ & ruinas imperiorum consideramus, manifesta testimonia præsentiæ Dei in hac uitæ gubernatiõne cernimus. Non casu aut tantũ propter corporum necessitatem, cõfluxit hominum multitudo, nec casu societas ciuilis durat. Sed Deus & cœtus hominum consociauit, & custos est iustæ socie

A y tatis,

tatis. Et ciuitates ac Imperia, cum
disciplinæ tuendæ cura extincta
est horribilibus exemplis euer-
tit & dissipat, quod cum uerissi-
mum ac certissimum sit, assuefa-
ciamus animos ad legum disci-
plinæq; reuerentiam, & frenos
cupiditatibus nostris iniiciamus,
& moderatione animorum pri-
mum Deo placere, deinde & cõ-
munem salutẽ, quantum suo lo-
co quisq; potest, iuuare studea-
mus. Hanc ipsam Philosophiam
in his actionibus & collatione
duarum pulcherrimarum ciuita-
tum Atticæ & Romanæ, etiam
proponi animaduertēt studiosi,
qui consilia ueterum intuebun-
tur, qui Actiones ita distribue-
runt. Existimo autem uetustam
illam

illam Atticę ciuitatis doctrinam
a Iaphet & eius filijs acceptam, et
inter bene moratos posteros cō
seruatam & propagatam esse.
Nec uero, si indocti, aut feri ac
barbari homines, aut hæc monu
menta, aut ipsa uincula humanæ
societatis & disciplinæ contem
nunt, ideo a nobis quoq; negli
genda sunt. Cumq; uarij sint ho
minum furores in conturbando
politico ordine, nunc de ijs tan
tum dicā, qui superstitione qua
dam asseuerant, contra Euange
lium facere eos qui aut res suas,
aut defensionē in iudicijs petunt.
Hunc errorem uitæ communi
perniciosum esse nemo non ui
det. Sed hoc multo atrocius est,
quod etiam aduersus Deum cō
tume

tumeliosus est. Nam Euangeliū
quod æternam iusticiam adfert,
uult nos interea in hac uita in po-
litica societate uiuere, ostendere
testimonia nostræ inuocationis,
& exercere officia multarū uir-
tutum, ac non solum non abolet
nec improbat ciuilis uitæ gra-
dus, sed multo magis ornat quā
ulla humana sapientia ornare po-
terat. Adfirmat enim Dei bene-
ficium esse politicum ordinem.
Et quanquam existunt multæ
horrendæ confusiones imperio-
rum, quas uel diabolus, qui est
ἐπιχαιρετικὸς odio Dei & Eccle-
siæ, uel humana imbecillitas exci-
tat, tamen ne prorsus dissipetur
humana societas, solus Deus effi-
cit, quia aliqua seruat & seruabit
Eccle-

Ecclesiae suae hospitia, quae legibus & iure confociata defendit, ac praecipit ut hos nidos amemus, & legibus ac iudicijs reuerenter tanquam diuinæ uoci pareamus, nec ordinem uitæ nostris cupiditatibus aut nostra πολυπραγμοσύνῃ cōturbemus. Sed de hac tota questione sæpe alias a nobis dictum est, & explicatio ex ueris & firmis fundamentis extructa est, quam quidem bonis & prodesse & profuturam esse nō dubito. Cum autem hæc necessaria doctrina antea monachorum sordibus obruta, prorsus in tenebris iacuerit, nunc que gratia nostris Ecclesijs in quibus hæc recte patefacta sunt, reddatur uidemus. Sed usitatū est

est in hac hominum prauitate
quod dicit Pindarus. *παλαία ἔ
ευδαιχάρεις, ἀμνάμονες δὲ βροτοί.*
Erit tamen Deo curæ, ne ueritas
ab ipso mōstrata deleatur, neue
piorū labores inanes sint. Nunc
autē hæc recitauī, ut qui discunt
forensem doctrinam, hæc cogi-
tantes non solum magis studio
suo delectentur, Sed etiam refe-
rant suos labores ad hunc finē,
ut cum agnoscent politica offi-
cia Deo placere, in hac sua mili-
tia ei seruiant. Tibi uero Ioachi-
me carissime inscripsi hanc bre-
uem & inchoatam tantum lucu-
brationem, ut meum erga te stu-
dium cum tibi tum alijs declara-
rem. Vt autem nobis gratum
est, uidere aliquos, qui recta do-
ctrina

ctrina a nobis accepta, uel bona
cum spe in studijs uersantur, uel
reip. foeliciter seruiunt, ita uobis
honorificum est, praedicari uos
ab ijs eruditos esse, quorum &
doctrina est incorrupta, & uo-
luntas erga remp. honesta. Oro
autem Deum aeternum Patrem
Domini nostri Iesu Christi, ut
uniuersum uitae tuae & studio-
rum tuorum curriculum guber-
net, ut tibi & reipu. salutare sit,
quod opto cum tua causa, tum
uero etiam propter patriam, ci-
uitatem Hamburgam, quae non
opulentiam ac uoluptates ducit
esse summa decora ciuitatũ, sed
ueram Dei inuocationem & di-
sciplinae sanctitatem, quare ad
alia ciuilia ornamenta adiungit
hanc

hanc curam, ut recte gubernetur
Ecclesia Dei, & iuuentus lite-
ras & doctrinam uitæ salutarē
discat. Talibus ciuitatibus ho-
nos debetur & hoc officium
precipue, uidelicet, ut petamus a
Deo, ut eas seruet, & perpetua
suæ doctrinæ & ueræ uirtutis
domicilia faciat, Sicut in Psalmo
dicitur. Rogate quæ ad pacem
sunt Ierusalem, &c. Quare &
ipse toto pectore Deum oro ut
Ecclesiam suam in patria tua &
in his regionibus & earum ho-
spitia seruet, regat, ac aduersus
exterarum ac barbararum na-
tionum crudelitatem & tyranni-
dem defendat. Bene uale.

Calen. Septem.

signis suis 5 4 6.

COL=

COLLA
TIO ACTIONVM
ROMANARVM ET
ATTICARVM.

Utilis est actionum ue-
rerum in laudatis ciuita-
tibus consideratio. Nam
illæ ciuitates, quæ nõ tan-
tum pacis, sed etiam discipline causa
leges tulerunt, & actiones & poenas
instituerunt, in ipsis actionibus do-
ctrinam uirtutum bono consilio &
ordine complexæ sunt. Sic igitur le-
gantur Atticæ & Romanæ actio-
nes, tanquam doctrina de uirtute
sumpta ex lege naturæ, seu à primor-
um patrum doctrina: multumq; ua-
lebant hæ leges ad regendos mores,
quia poenæ erant additæ, quarum
metus coercescet mediocria ingenia
& ad uirtutem flectit. Hæc de actio-
nibus præmonere uolui, ut sciant stu-

B diosi

diost eas non tantum esse formulas li-
tigantium, sed uirtutis doctrinam à
Deo traditam, & Philosophiam.

Sequemur autem in earum reci-
tatione Decalogum.

PRIMA
TABVLA DECA-
LOGI.

PRIMA ACCV-
SATIO.

ROMani non habuerunt
nomen actionis aut accu-
sationis, quia sermones im-
pii accusarentur. Sed At-
tici habuerunt & nominant hanc ac-
cusationem ἐγκλημα ἀσεβείας, Sic ac-
cusati & condemnati sunt Anaxa-
goras

gones & Diagoras Melius, quod opi-
niones Athenis receptas de Dijs re-
prehendebant, & quidem interfecto-
ri Diagoræ ciuitas mercedem de pu-
blico promisit talentum, duo uero ta-
lenta ei, qui uiuum attraxisset. Nunc
cōuenit ad hanc accusationem in Ec-
clesia accusatio hæreseos.

SECUNDA AC-
CUSATIO.

Quia a primo præcepto
exorsi sumus, ac de crimine
impietatis diximus, proxime adiun-
gam crimen sacrilegij, Id Attici uo-
carunt *ἱεροσυλείας*, Hoc iudicium
nomen habebat in utraq; ciuitate. Ac-
cusabantur autem uel qui res conse-
cratas ex Templis rapuerant, uel qui
loca consecrata uastauerant, aut mu-
tauerāt in prophana, uel qui ex Tem-
plis rapuerant supplices. Exempla in

B ij histo-

historijs passim obuia sunt. Sæpe ma-
gna bella propter hoc casus orta sunt.
Lacedæmonij supplices Messenios
rapuerunt ex Templo, ideo postea
secutus dicitur terræmotus & bel-
lum inter Spartanos & mancipia. Itē
propter lucum uiolatū Pericles mo-
uit bellum exitiosum toti Græciæ.
Item propter Delphicum Templum
spoliatum Phocenses dissipati sunt,
& Duces qui fuerant hortatores sa-
cilegij uarijs modis perierunt. Phi-
lomedes de rupe precipitem se deie-
cit in fuga. Onomarchus successor
eius â suis militibus confossus est.
Phaillus cum somniasset se similem
esse statuæ Hippocratis in Delphis
breui post Phthisi interijt. Nam in
Delphis statua fuit Hippocratis simi-
lis corpori tabefacto, in quo consum-
pta carne lineamenta ossium te-
nui cute uestita comparent.

Hæc sunt apud Pausa-
niam in Phocaicis.

SE

SECVN-
DA TABVLA DE-
CALOGI.

QVARTVM PRAECEPTVM.

Honora Patrem & Ma-
trem &c.

TERTIA ACCV-
SATIO.

Ecundæ tabulæ præ-
cipuum scelus est crimen
læsæ maiestatis, cum uis
delicet, aut persona Ma-
gistratus aut ipsa functio contumes-
lia adficitur. Cum seditio mouetur
ad euertēdam imperij formā, aut cū
proditiones fiunt, aut transitiones ad
hostes, aut alia scelera horum similia
quibus labefactatur forma imperij,
ut Romæ Manlius propter crimen
læsæ maiestatis damnatus est, Et Ve-

B iij turius

turius senator damnatus est propter
crimen læsæ maiestatis, qui tribuno
plebis transeunti de foro non cessisset
de uia, ut narrat Plutarchus in uita
Gracchorum.

Etsi autem Attici quibusdam
speciebus peculiare adpellationes
attribuerunt, tamen commune no-
men habent, uidelicet εἰσαγγελία, quo
complectuntur omnia delicta, quæ
inter crimina læsæ maiestatis recen-
sentur. Et peculiare est in εἰσαγγελία
In cæteris accusator non conuincens
reum, fit infamis tanquam calumniator.
At in hac non fit infamis, quia
existimatur hæc accusatio munimen-
tum esse publicæ tranquillitatis.

Q V A R T A.

A Pud Latinos proditio ad
crimen læsæ maiestatis perti-
net, Græci peculiarem accusationem
fecerunt ac nominant, δίκην προδοσίας.

Q V I N T A

QVINTA.

A Pud Latinos ad crimen læ
sæ maiestatis pertinet, pecunia
ab hostibus conductum esse. Græci
peculiarem accusationem fecerunt
& nominant *δικην δωροδοκίας*. Hoc
iudicio accusatus est Athenis Timas-
goras, qui cum Pelopida ad Regem
Persarum legatus missus dona acce-
pit, nec cum collega in eodem hospis-
tio fuit. Propter has causas domi à ci-
uibus re iudicata interfectus est, ut
scribunt Xenophon & Plutarchus
in uita Pelopidæ, & recenset plura
exempla Demosthenes in oratione
de perfidia Aeschinis in legatione.

SEXTA.

A Pud Latinos deserēs exer-
citur, item fugiens ex acie ac-
cusatur iudicio læsæ maiestatis. Apud
Græcos peculiare appellationes
B iij sunt,

sunt, γραφικ λεπτοτάξις ἢ λευσοστία.
& sunt similia nomina à nauibus facta.

QVINTVM PRÆ
CEPTVM.

Non occides.

SEPTIMA ACCV
SATIO.

Iudicia de cæde quæ nunc cõ-
prehenduntur Lege Cornelia di-
uersa erant Athenis, & curiæ iudi-
cum diuersæ.

De cæde ex insidijs facta, & de
incendijs iudicabāt Areopagitæ hoc
ordine. Primum oportuit dari iura-
mentum calumniæ. Postea rem nar-
rari sine proœmijs & sine affectibus.
Deinde produci testes, nec licebat iu-
dicibus colloqui, sed calculis latae
sunt sententiæ iuxta Leges. Con-
demnatus autem reus adficiēbatur
capitali

capitali supplicio. Narrantur autem
duo insignia iudicia Deorū in Areoꝝ
pago facta, in quorum altero Ores
stes absolutus est, quāquam matrem
consulto interfecerat. In altero Mars
absolutus est, qui stupratorem filiaē
interfecerat, Filium Neptuni Alir
rothoum, Quæ exempla recitat an
tiquitas, ut ostendat εἰρηκίας ex pro
babili causa sumendas esse.

De cæde non facta ex insidijs,
sed defensionis causa iudicabatur in
alio loco scilicet Delphinio, & ab alijs
iudicibus, ac ostensa necessitate de
fensionis reus absoluebatur ita, ut
maneret ciuis & omnia ornamenta
ciuis retineret. Ibi Theseus causam
dixit & absolutus est, cum interfecis
set Pallantidas, qui fuerant eum in
uasuri & ei regnum erepturi.

De cæde non facta defensionis
caussa, sed fortuita iudicabatur etiam
in alio loco, in Palladio, & pœna erat
fortuita cædis, exilium, sicut ex mul
tis ueteribus exemplis constat. Tes
lamon

Iamon, quia in ludo Phocum fratrem
occiderat. Patroclus quia in ludo oc-
ciderat Clisonymum exulant, &
Adraustus apud Herodotum, Ac con-
sideratione dignum est, quod necessi-
tati maior uenia data est, quam for-
tuito casui, quia in fortuito casu ali-
qua negligentia accedit.

OCTAVA.

A Pud Latinos iniuriarum
actio una & atroces & leues in-
iurias continet & complectitur con-
uitia, uerberationes, & signa contumeliosa, & discernitur ab accusatio-
ne de ui priuata. At apud Atticos di-
uersae sunt actiones. γραφή ὑβρεως di-
citur accusatio de ui priuata, uel de
iniuria atroci & poena erat uniuersa-
liter infamia, interdum erat etiam ca-
pitalis poena, ut expresse ait Lysias,
Hi qui accusantur iudicio uerbera-
tionis pecunia mulctantur. Eos uer-
ro,

ro, qui condemnati sunt ὕβρεως etiam
capitali pœna affici licet, ut in ui priuata.
Vicina est συκοφαντία. Cum
accusabatur is, qui antea falso accusauerat,
aut falsum crimen de aliquo
sparserat, aut falsum commiserat,
quod Latini lege Cornelia de falsis
comprehendebant. Et pœna erat infamia,
Conuenit latina actio contra
calumniatorem ex Senatusconsulto.
Turpiliano & accusatio quæ ex lege
Cornelia instituitur.

Deinde aliæ tres sunt mitiores
actiones, quæ uocantur ciuiles, & ut
Græci loquuntur priuata, δικὴ ἀκίας,
cum fit uerberatio non atrox, & non
coacta turba, & pœna erat pecuniaria.
δικὴ κακῆγορίας erat leuium conuiciorum,
quæ etiam si uera essent,
nō afferrent infamiam, & erat pœna
arbitraria sine infamia. Latina lex est
durior, quæ ait condemnatum in actione
iniuriarum infamem esse.

Tertia species non pertinet huc, sed
ad præceptum, Non furaberis δικὴ

βλάβη

βλάβη ubi tantum petitur, ut damnum sarcatur. Hæc actio conuenit tota ad legem Aquiliam.

Hic autem quæri potest, An qui uera crimina de alio dicit, puniendus sit? Respondet Lex non esse puniendum. Verba Legis hæc sunt. Eum qui nocentem infamauit, non esse bonum & æquum ob eam rem condemnari. Peccata enim nocentium nota esse & oportet & expedit. Hoc in Ecclesia Concionatores sciant, quibus non solum cum crimina manifesta sunt obiurgare reos licet, sed etiã cum fama probabilis, rei nondum prorsus manifestæ aliquem accusat, taxare eum concessum est, ita ut ad purgationem, id est, ad famam refutandam eum adigant, aut certe ad emendationem, & tales reprehensiones, quæ fiunt ex officio non sunt iniustæ, ac præsertim Ecclesię interest, non solum culpam cauere, sed etiam malam famam, quæ prebet occasionem contemnendæ Ecclesiæ & doctrinæ

ctriñæ Ecclesiasticæ, Et recte dictum
est: Bona conscientia mihi mea cau-
sa opus est, sed bona fama opus est
propter proximum.

SEX T V M P R Æ
C E P T V M.

Non mechaberis.

NONA ACCVSA TIO.

ACCVfatio adulterij apud
Romanos Lege Iulia descri-
bitur, Græce uocabatur *δική μοιχείας*,
& pœna ueteribus legibus Atheni-
ensium cuiuscunq; adulteri fuit ca-
pitale supplicium, ut scribit Pausani-
as. Postea Leg eSolonis, qui per uim
corrumpebat alterius uxorem non
afficiebatur capitali supplicio, sed no-
tabatur infamia & puniebatur lace-
ratis natibus. Ille uero qui persuaden-
do sine ui corruperat alterius uxo-
rem

rem capitali supplicio adficietur,
ut clare recitat Lysias, & rationem
addit, quia persuasor & mentem &
corpus corrumpit.

DECIMA.

LENOCINIÏ accusatio apud
Græcos uocabatur, *δική προαγωγῆς*
γίας, Cum pater filium aut filiam, aut
alius quispiam adolescentem aut pu-
ellam prostituisset, & pœna erat ca-
pitale supplicium, ut ipsam Legem
recitat Aeschines contra Timarchū,
Romana Lex de Lenocinio minus
habet seueritatis.

VNDECIMA.

δική δοκιμασίας, Latini unum no-
men non habent, sed erat & honesta
& insignis censura morum apud At-
ticos. Nam hæc accusatio institueba-
tur aduersus eos, qui polluebant se
nefarijs libidinibus, cum natura pugnan-

gnantibus. Item contra desertorem.
Item contra eos, qui parentes male
tractabant. Ac pœna stupratoris erat
capitale supplicium, sed alterius per-
sonæ pœna erat infamia, ne Magis-
tratus gereret, ne Sacerdotio funge-
retur, neue admitteretur ad dicen-
dum publice, aut ad ullos honestos
congressus.

Exempla huius accusationis ex-
tant, Oratio Aeschinis contra Tim-
marchum, & Oratio Demosthenis
contra Androcionem, Ac scribunt
aliqui Timarchum ante iudicij diem
sibi mortem consciuisse.

DVODECIMA.

ACTio diuortij Græce *Δίκη*
ἀποπομπής, Apud illam seue-
riorem antiquitatem haud dubie fuit
actio, qua causæ diuortij apud iudi-
cem exponebantur, & petebatur, ut
persona læsa pronunciaretur libera.
Hunc fuisse morem ex Alcibiadis hi-
storia

storia apparet, quam recitant Lysias
& Plutarchus.

Cum enim uxor Alcibiadis
offensa uagis libidinibus mariti dis-
cessisset ad fratrem factura diuortiu,
petiuit Alcibiades, ut libellum repu-
dij apud Magistratum exhiberet, non
per amicos, sed per se ipsam. Cumq;
mulier in iudicium uenisset, Alcibia-
des cum aliquot amicis ueniens, ui-
eam reduxit in suam domum.

Postea igitur apud eum, donec ipsa
uixit, mansit. Ita initio arbitror non
esse facta diuortia sine cognitione,
ut postea Romani fecerunt, & nunc
faciunt Turci. Nec opinor ex qua-
libet causa concessa esse diuortia. Iu-
daeos quoq; existimo abusos esse Le-
ge Moisi, cum ex qualibet causa fe-
cerunt diuortia.

Cæterum hoc in Græcis & Ro-
manis legibus congruit, cum fiebat
diuortium propter delictum mulie-
ris, dos manebat apud uirum. Cum
uero fiebat diuortium non propter
delictum

delictum mulieris, ut sæpe accidit,
dos sequebatur mulierem, ut uerba
Legis expresse recitat Demosthe-
nes contra Nearam. Congruebat se-
uerior illa antiquitas & hac in re cū
Lege Moisi. Sicut Moises uetuit di-
missam rursus duci à dimittente. Ita
Græcæ & Romanæ Leges uetue-
runt dimissam rursus duci, ut Catoni
proברי uice obiectum est, quod Mar-
ciam Hortensio mortuo rursus du-
xit. Sed postea Leges Romanæ, cū
disciplina fuit perturbatior concesserunt,
rursus duci dimissas. Multum
enim uicij fuit in Legibus Ethnicis,
ut nunc quoq; in Turcicis, quæ de
coniugio latae sunt, & calamitates pu-
blicas omnibus temporibus uagæ li-
bidines multipliciter cumularunt.

DECIMATERTIA.

Actio contra celibem, quæ
uocabatur *δική ἀγαμίου*, nunc
in Romano iure celibatus pœnam
C nullam

nullam habet, nec actio datur aduersus
celibem, sed olim Romanis Legibus
quarum titulus erat de maritan-
dis ordinibus, erat poena, ne celibes
ad Magistratus admitterentur.

DECIMA QVARTA.

IN hoc præcepto recitabo &
accusationem ἀργίας, id est, ocij,
quæ instituebatur contra ciues, qui
non exercebant agriculturam aut ar-
tem certam, & ueteribus Legibus à
Dracone la tis poena erat infamia, si
quis semel ac primū damnatus erat
de ocio. Postea Solon ita mitigauit,
ut infamis esset tertio damnatus, Vo-
lebat enim prioribus iudicijs com-
monefactum instituere postea cer-
tas operas, quod si non faciebat, ap-
parebāt deinde contumacia, petulan-
tia, & maliciose confirmata ignauia,
& contemptus Legum, quæ sunt di-
gna grauiore poena.

Huic accusationi latina nulla respon-
det,

det, Cum quidem ad disciplinam uti-
lissimum sit, prohibere ignauum ocis-
um, quia uerum est dictum illud Ca-
tonis, Nihil agendo discunt homi-
nes mala agere, Et inopia multos hor-
tatur, ut confugiant ad malas artes.

SEPTIMUM PRÆ-

CEPTUM.

Non furtum facies.

DECIMA QUINTA

ACCUSATIO.

ALia furta publica sunt, ad-
uersus quæ accusatio ex Lege
Iulia instituitur, quæ uocatur accusa-
tio peculatus, Græce *φασις* diceba-
tur, id est, indicatio, seu delatio, quæ
multa complectitur, accusationem
eorum qui ærarium defraudant, aut
iniuste occupant fundos, aut redditus
publicos, aut monetam adulterant,

C ij quod

quod apud Romanos ad crimen falsipertinet.

DECIMASEXTA.

LATINI duas habent uicinas actiones, actionem mandati, & actionem negotiorum gestorum, quarum altera aduersus eum datur, qui mandata negocia non recte administravit. Altera aduersus illum, qui sponte suscepta.

Has complectuntur Attici una appellatione, & uocant, *εὐθύνας*. Verū hac actione Græci usi sunt, non tantum in ciuilibus causis in petenda ratione de tractata pecunia, aut fundi administratione, sed etiam in publicis criminibus, ut cum Magistratus perfuncti officio uocabantur in iudicium, cum aliquando contra leges fecissent, aut cum legationum perfidia accusabatur, ut Demosthenes accusat Aeschinem, quod multa perfidiose in legatione fecerit.

Est

Est autem erudita actio muni-
ens duas uirtutes maxime necessa-
rias in omni administratione, scilicet,
fidem in negocijs susceptis, & diligen-
tiam de quibus ambabus dicit Pau-
lus. De cætero hoc requiritur, ut fi-
delis quis sit.

DECIMASEPTIMA.

Actio tutelæ Græce dicitur
δική ἐπιτροπῆς, quæ contra tu-
tores datur, qui pupillorum negocia
male administrarunt, ut Demosthe-
nes suos tutores accusauit.

DECIMAOCTAUA.

Actio depositi *δική παρακράτης*
δικῆς dabatur contra eos qui in
seruando aut reddendo deposito nō
præstiterant fidem aut diligentiam.
Condemnatus autem dupliciter pu-
niebatur uidelicet, ut solueret depo-
situm, & quanti intererat, & ut es-
set infamis. C iij DE

DECIMA NONA.

Actio furti *δική κλοπή*, cum de restituenda re, aut compensanda agebatur ciuilititer. Erant enim & apud Græcos tres gradus, fures, qui sine uiolentia res abstulerant, Hi cōdemnati duplo puniebantur. Deinde erant grassatores, qui armati penetrabant in alienas domos, quos uocamus grassatores, Græce, *τοιχωρυχοι*, id est, perfossores parietum, uel *λωποδυται*, id est, detrahentes uestes alijs. Item, qui latrocinium exercēt, *λησαι*.

Hi duo postremi gradus pœnis capitalibus puniebantur. Recens Lex horum temporum seuerior est, quæ omnes fures capitali supplicio adficiat. Quod habet rationem in his barbaris nationibus, ubi plerique fures omnes habent animum Latronum similem.

ACTIO

ACTIONES EX CONTRACTV.

VICESIMA.

ACTIONES ex contractu as
Apud Latinos iuxta species di-
uersa nomina habent, & Græci qua-
sdam species nominant, sed genus est
δική συμβολαία. Species recensentur
actio ex debito mutui, quam uocant
δική χρέος & *δική δανείας*. Cum uide-
licet petitur pecunia debita mutua-
tione, Sic inscriptæ sunt duæ oratio-
nes in Demosthene, quæ actiones ex
mutuo natas continent. Sed actio
χρέος dicitur etiam de debito ex em-
ptione. Usuræ autem proprie dicun-
tur, cum propter mutuationem plus
sorte petitur.

Veteres etiam cogebant soluere
usuras, cum non esset persolutum de-
bitum constituto die, etiam si debeba-
tur ex emptione, Ac licebat Legi-
bus Atticis & Romanis centesimas

C iij usuras

usuras petere, & has debitor soluere
cogebatur. Sed supra centesimas nō
licuit petere aut stipulari, & iudex
absoluebat debitorem à quo plus pe-
tebatur quam centesima.

Cæterum nos scimus Lege di-
uina prohiberi omnes usuras, sed cū
homines prophani nō obtemperent
Legi Dei, Magistratus in imperijs
modum usurarū sanxerunt, ne pror-
sus exhauriantur tenuiores, sed ne
hunc quidem modum seruat fenera-
torum rapacitas.

Sæpe igitur propter magnitudi-
nem usurarum seditiones in imperijs
ortæ sunt, aut secutæ magnæ muta-
tiones, ut Athenis & Romæ accidit.
Id uero quod interest petebatur *δικη*
ἐξ ὀλης. Nam interesse tunc proprie
dicitur, cum aliquis contrahens effi-
caciter causam dedit damni.

ACTIO EX EMPTO.
VICESIMA PRI-
MA.

Cum

Congruit cum actione Ro-
mana, quæ uocatur actio ex em-
pto, Attica, quæ uocatur δική βεβαιώ-
σεως, id est, emptionis non labefactan-
dæ, quæ dabatur emptori aduersus
uenditorem, ut rem traderet, item ut
præstaret euictionem, hoc est, si esset
opus, ostenderet se esse Dominum rei
uenditæ, aut redderet precium, si uen-
didisset rem alienam ignorantibus. Com-
plectitur & uicinas actiones quæ dan-
tur emptori.

ACTIO EX INTER-
DICTO VNDE VI.

VICESIMA SECVNDA.

ACTio uocatur δική ἐξελθῆς a
uerbo ἐξείλω, id est, expello.
Datur uel ad recuperandam, uel ad
retinendam possessionem, uel ad fruen-
dam, si quis frui prohibet uel impe-
dit.

Has species Romani discernunt
diuersis

diuersis appellationibus, uidelicet, interdicto unde ui, Item uti possidetis. Sed Attici generali appellatione, quam dixi, uicinas complexi sunt. Vt autem Deus uult suas cuiusque res munitas esse, uelut muro, sua lege, Non furtum facies, Ita Magistratus tui praecipit huius legis executionem, uult defendi ciues, ut suo quisque frui, retinere suum, & recuperare iniuste erepta possit. Exempla cum in historijs, tum in quotidiana uita obuia sunt.

Memorabilis historia recitatur a Seneca. Philippus Macedo militem aliquo miserat cum certis mandatis, qui cum tempestatibus ad litus repulsus & saeuicia tempestatis languefactus esset, exceptus est a uicino rustico. Apud hunc cum per aliquot dies recreatus uires iterum collegisset, redit ad Regem ac periculum narrat, rustici beneficia non recitat, Sibi uero donari uillam eo loco sitam testem periculi sui petit. Rex liberaliter

ter

ter donat. Cum autem miles uenisset
occupaturus uillam, Rusticus ad Re
gem accedit, narrat à se seruatum esse
se militem, & pro beneficio se expela
li ex suo. Hic Rex donationem retra
ctat, & rusticum iubet retinere suū
prædium, ac militi ingrato iubet in
uristigmata in fronte HOSPES IN
GRATVS.

VICESIMA TERTIA.

EX locato, μισθώσεως, de qua
etiam Attici obseruabant quod
est in iure Romano, ut res in domū
locatam translatae, quæ sunt condu
ctoris, sint oppigneratae locatori ipso
iure, etiamsi nullum accessit decre
tum Magistratus, sicut dicitur in titu
lo. Ex quibus causis pignus uel hypo
theca tacite contrahitur, ubi dicitur,
Inuecta & illata pignori erunt obli
gata.

VICESIMA QUARTA. Hæres

Hæreditatum actiones mul-
tæ fuerunt, ἀμφισβήτησις, qua
quærebatur, quis esset hæres? cum
decessisset aliquis sine liberis, & sine
testamento, ἐπιδικασία, cum proximi
agnati petebant hæreditatem, etiamsi
factum erat Testamentum, cum que-
rebantur se iniuste præteritos esse.

**OCTAVVM PRÆ-
CEPTVM.**

**Non dicas falsum Testi-
monium.**

**VICESIMA QUINTA
ACCUSATIO.**

In Areopago accusabatur,
Liqui dixerat falsum Testimonium,
et uocabatur accusatio ψευδομαρτυρία.
Erant & aliæ actiones eorum, qui di-
xerant se audiuisse ab inspectantibus,
ἐκμαρτυρία. Dabatur etiã actio
λεπομαρτυρία, contra eos qui cum
possent nolebant dicere Testimonium,

nium, sicut nunc de cogendis testibus iura constituta sunt, quia utriusque sunt iniusti, & qui falsum dicunt, & qui ueritatem occultant cum eam sciunt, sicut & Christus non solum oppugnatorem, sed etiam dissimulatorem ueritatis damnat. Qui non colligit mecum dispergit.

VICESIMA SEXTA.

A Ccusatio παρανόμων ignota est Latinis, cum accusatur is qui Legem aut Decretum proposuit, contrarium prioribus receptis legibus. Ideo autem hæc forma nomen apud Latinos non habet, quia priuata legum mutatio Romæ accusabatur crimine læsæ maiestatis, sicut nunc in Ecclesia crimine hæreseos. Attici uero gradus Legum distinxerunt, ac uiolantem neruos religionis aut imperij, accusabāt uel εἰσαγγελία, uel accusatione ἀσεβείας, Sed uiolationē legum inferiorum transferebant

bant ad hanc uulgatissimam accusa-
tionem παρανομων, qua condemna-
tus erat tantum infamis, non adficies-
batur capitali supplicio. Vt Ctesipho
accusatur ab Aeschine, quod decre-
tum fecisset, ut Demostheni ante res-
latas rationes decernerentur hono-
res.

Econtra accusatus iniuste, pote-
rat accusatorem uicissim accusare
συκοφαντιας, ut supra diximus, Vt in
Iure Romano ex Senatusconsulto
Turpiliano licet accusare Calumnias-
torem, qui condemnatus infamis est,
Sed uetus seueritas, calumniatorem,
in causa capitali eodem supplicio
puniendum censuit, quo adfe-
ctus esset aduersarius, si
conuictus esset.

EXEM.

E X E M P L V M
Q V O D M O N E T N O N
T E M E R E M V T A N D A S E S S E

Leges, quæ graui iudicio maio-
rum receptæ, & postea longo usu
comprobatae sunt, Ex Demost-
henis oratione contra Ti-
mocratem,

NARRabo uobis Iudices le-
gem Locrensem, nō enim des-
teriores eritis audito hoc exemplo,
præcipue quo ciuitas utitur, quæ le-
gibus recte constituta est. Illi enim
adeo custodiendas esse ueteres leges
sentiunt, & patria instituta tuenda,
nec nouas Leges pro cupiditatibus
paucorū, aut ad eludenda iudicia fe-
rendas esse, ut si quis nouam Legem
rogaturum se esse ostēderit, cogatur
eam proponere, collo in laqueum in-
serto. Quod si Legem propositam
populus approbat, suator discedit il-
lesus. Sed si Lex repudiatur, suator
strangulatus laqueo interficitur.

Huius

Huius periculi magnitudine deter-
rentur ciues, ne nouas Leges ferant,
quare & ueteribus maiore reueren-
tia & studio obtemperant.

Ac multis seculis unica tantū no-
ua Lex apud eos lata esse dicitur. Cū
enim Legem ciuitas haberet de Ta-
lione, ut si quis alteri oculum effode-
rit, uicissim sibi oculum erui patiatur,
nec mulctetur pecunia, quispiā unū
cum oculum habenti minitatus est se
oculum ei effossurū esse, Motus hac
cōminatione is, qui unicum habebat
oculum, ac reputans quam misera in
cœcitate uita futura esset, uenire in
concione ausus est ad suadendam
nouam Legem, ut si quis oculum ef-
foderit alicui habenti unicum, Vicissim
sibi utrunq; oculum erui patiatur, ut
æqualitatem calamitatis pœna effi-
ciat. Hanc aiunt Locri unicam
Legem inde usq; â ducentis
annis latam esse. Hæc
Demosthenes.
FINIS.

t,
la
u
e
c
t
n
n
e
n
t

29 3733

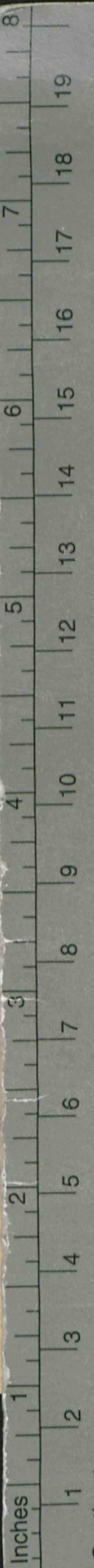
ULB Halle 3
004 753 143

m.c.

B.I.G.

Farbkarte #13

4262

7

COLLA
OPATIONVM
RENSIVM ATTICA=
VM ET ROMANARVM
PRAECIPVARVM.

AVTORE
PHILIP. MELANTH.

VITTEBERGÆ
 Excudebant Hæredes
 Petri Seitz.

ANNO M. D. LI.

BIBLIOTHECA
PONICKAVIANA

VII, 436a

Kat. 226